2253
5. XV. 4.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 54. ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 1873 ՅՈՒԼԻՍ 2

ՊԱՏՄԱՆԳ

Դիտակը Շաբաթ օրերը պիտի հրատարակուի :
Բաժանորդագրութեան տեղին է Ակոբեան-Խան Թիւ 15 :

ԴԻՏԱԿ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊԱՏՄԱՆԳ

Տարեկան գին եռեք Մէճ. Դ. 60
Հատին գին . . . . Փր. 50
Ծանուցման տող. 7 Դ. 5
Անվճար նամակ չընդունուիր:

ԴԻՏԱԿ

Ասկէ իբր չորս տարի առաջ Ազգիս լրութեանը մտաւոր և բարոյական զարգացմանը՝ ինչպէս և նորա նիւթական բարելաւութեանը, սատար և միջոց մը լինելու փառաւոր նպատակաւ Հայ գրականութեան ասպարէզը մտաւ քաջայոյս լինելով որ իւր բարեկամացը և պաշտպաններուն աջակցութեամբը անընդհատ յառաջ պիտի խաղայ դէպ ի իր բաղձալի վախճանին, սակայն նախախնամական անակնկալ հարուած մը ընդմիջեց նորա ընթացքը և ակամայ կամօք պարտաւորեցաւ իւր 53րդ թուոյն վրայ կեցո՛ ըսել :

Յետ երկամեայ այսպէս հարկադրիչ ընդմիջումէ, նա այսօր վերսին ասպարէզ կիջնէ և կը մտնէ իւր համապաշտօն ընկերակցաց ազնիւ շրջանին մէջ՝ ողջունելով և բարի յաջողութիւն մաղթելով իւրաքանչիւրին, տակաւին անխախտ և անփոփոխ պահելով այն սրբազան ուխտը զոր ունէր ի սկզբան: Դիտակ մասնաւոր կուսակցութեան մը փաստը ջատագովելու և անհատից կրիցն ու հակառակասիրութեանը գործիք լինելու սահմանեալ թերթ մը չէ: Նա իրեն որոշ նպատակ դրած է ընդհանրութեան իրական և ճշմարիտ օգուտը, պիտի ջանայ ամէն առթիւ ազգիս մտաւորական վիճակը բարձրանալուն, ուսմունքն ու կրթութիւնը ընդհանրանալուն նպաստ լինել: Դաստիարակութեան և *ընդհանուր դաստիարակութեան* խնդիրը իր էջերուն մէջ քննութեան և խորհրդածութեան գլխաւոր նիւթ պիտի ըլլայ : Ասոր հետ նաև պիտի աշխատինք ազգիս նիւթական և բարոյական վիճակը կամ կացութիւնը վնեմացնող այն բոլոր օգտակար կերպերը և միջոցները պատեհ առիթներով նորա ուշադրութեանը բերել :

Մէկ խօսքով, կը յուսացուի որ նա այս անգամ իր նորոգ կարգադրութիւններովն ու դիրքովը ինքնին պիտի յաջողի ընթերցասէր հասարակութեան սէրն ու համակրութիւնը գրաւել, պիտի ունենայ ընտրութեամբ և հեղինակօրէն խմբագրեալ թերթի մը բոլոր պարունակութիւնները :

Հոս թերևս պատշաճ է նշանակել թէ՝ Դիտակ որպէս զի կարող ըլլայ իր առաջադրած սահմանին մէջ ապրիլ և անկէ չշեղիլ, կը կարօտի բարեկամաց աջակցութեանն ու քաջալերութեանը: Ասանկ կարևոր և փափուկ ձեռնարկութիւն մը, ծանր աշխատանքով և մեծ ծախքով յառաջ կրնայ երթալ: «Պանիրին նաւը խօսքով չքալէր», կրսէ առածը :

Արդ ներկայ յառաջաբանական ուղերձիս հրաւէր կը կարդանք բոլոր Հայ ընթերցասիրաց, մասնաւորապէս մեր հին յարգի բաժանորդաց որ փութան հաւաստել մեր ակնկալութիւնները :

Դիտակայ վերստին հրատարակմանը նկատմամբ եղած նորոգ կարգադրութիւնները գլխաւորապէս հետևեալ կէտերուն մէջ կամփոփին.

1. Դիտակայ հրատարակութիւնը տնօրէն խնամակալութեան մը ներքև պիտի ըլլայ, որ Խորհուրդ կազմելով պիտի նայի և հսկէ նորա ընթացքը :

2. Նորա դիրքը փոխանակ քառածալ լինելոյ, բաց մէկ թերթ մը պիտի լինի՝ առ այժմ Մասիս լրագրոյ մեծութեամբ, իսկ եթէ բաւական քաջալերութիւն գտնենք, յառաջիկայ Յունվարէն սկսեալ Էչմիածնի Հնգաթերթ Ազգաբարէն լրագրոյն մեծութեամբ պիտի ընենք թերթերնիս :

3. Լրագրոյս ընթացքին ու թերութեանցը նկատմամբ ո և է բարեկամական դիտողութիւնք ամենայն յօժարութեամբ և շնորհակալութեամբ կընդունուին և խորհրդածութեան կենթարկուին, վերջնական որոշումը Խորհուրդիս վերապահելով :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԼՈՒՍՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

Ի սկզբանէ հետէ լոյսը իբր ամենամեծ վայելք եւ պէտք համարուած է բոլոր արարչութեան, անոր ոսկի ճառագայթները ընդ միշտ պահեցին կենդանական եւ բուսական գոյացութիւնը, եւ հրճուեցուցին բոլոր կենդանական աշխարհի մանաւանդ բանական մարդոյն աչքը։ Միլտոնն գեղեցիկ կերգէ անոր վրայ հետեւեալ տողերովը,

«Լոյս սուրբ. ողջոյն ընդ քեզ, անդրանիկ դու երկնից ծնունդ» «Եւ կամ մըշտընջենին յաւետակից տաս ճառագայթ։

«Իցէ՞ ինձ անբասիր ի դոյն զքեզ կարդալ անուն. «Քանզի լոյս է ինքն Աստուած, եւ ոչ բնակեալ յաւիտենից բայց ի լոյս անմատոյց, ի քեզ ապա բնակեաց եւ եթ ի քեզ ծագումն զուարթ անեղական զուարթ էութեան։»

Սակայն գիտութիւնը որքան որ յառաջացաւ լոյսը իւր բոլոր նուրբ եւ զարմանալի օրէնքներով՝ իբր անբաւ տիեզերք մը բացուեցաւ գիտնոց հետազօտութեանց համար։ Գիտունք անոր ոսկեփայլ եւ ամենանուրբ ճառագայթները ձեռք առին եւ զանոնք իւրեանց հետազօտութեանց տակ ճգելով զարմանալի բաներ ի յայտ բերին, եւ հետզհետէ եղած նորանոր քննողութիւնք նորանոր յատկութիւններ գտան անոր մէջ։

Ասկէց յառաջ, մարդիկ Լուսանկարի հնարագիտութեամբ ճարտարարուեստ պատկերահանութիւններ ընել տուին լոյսին։ Առաջ չէինք գիտեր թէ լուսոյ ճառագայթք որ լուիկ եւ ահեղ արագութեամբ արեգակէն մեր աշխարհը կուգան, կարող են ամենաճարտար նկարչին ձեռքէն եւ վրձինէն առաւել ճշտութեամբ եւ յետին աստիճան արագութեամբ գծագրել մարդոյն դէմքը եւ բոլոր ուրիշ առարկաները։ Այժմ վերջին գիւտերը մեզի կը սորվեցուցնեն թէ լոյսը ոչ թէ ճարտար մատուանք ունի գծագրելու այլ հմուտ եւ ճշգրտարան լեզու մը եւս, որ ելեքդրական թելերէն առաւել արագութեամբ միլիոնաւոր մղոններով հեռաւոր աշխարհներէն մեզի լուրեր կը հաղորդէ, եւ այնպսի անվրիպելի ճշգրտութեամբ որ զմարդ զմայլմամբ կը լեցուցնէ։

Լուսոյ այս նշանաւոր յատկութիւնը լաւ հասկնալու համար թէպէտ բաւական ընդարձակ խօսել հարկ է. սակայն մենք պիտի ջանանք ամենահամառօտ եւ ամենապարզ կերպով զայն մեր ընթերցողաց առջեւ դնել։ Ամենքը տեսած են հատուածակողմ տպակի մը, երբոր լուսոյ ճառագայթք ասոր մէջէն անցնին, այնպիսի կերպով մը իրարմէ կը բաժնուին որ լոյսին բոլոր գոյները զատ զատ ցոյց կուտան։ Ծիրանի գօտին ալ նման կերպով մը երկնից վրայ կ'երեւի երբ լուսոյ ճառագայթները անձրեւի կաթիլներուն մէջէն կանցնին։ Նեւտոն փիլիսոփայն էր որ առաջին անգամ լոյսը հատուածակողմ ապակւոյ մը միջոցաւ վերլուծելով անոր եօթը գոյները զատեց, եւ գտաւ թէ լոյսը եօթը տեսակ գոյներ ունի, այսինքն այն գոյները որ ծիրանի գօտւոյն վրայ կը տեսնանք, որ այս բոլոր գոյները երբոր իրարու հետ միացած են՝ արեգակին առանց գունոյ լոյսը յառաջ կը բերեն։ Այս գիւտը այն ժամանակները ուրիշ շատ նշանաւոր գիւտերու ալ ճամբայ բացաւ եւ ժամանակին ամենամեծ գիւտերէն մին համարուեցաւ։ Այնպէս կը թուէր թէ լուսոյ ճառագայթները իրենց վերջին գաղտնիքը պատմեցին այս հատուածակողմի վերլուծութեամբը. բայց մեր ժամանակին նշանաւոր գիտուններէն ոմանք լուսոյ ճառագայթը հատուածակողմապակւով մը վերլուծելով անոր տարբեր գոյներէն ի զատ ուրիշ մասնաւոր յատկութիւն մ'ալ դիտեցին որ պատճառ եղաւ մեր ներկայ յօդուածին նիւթ եղող գիւտին։ Անոնք դիտեցին որ այն եօթը գոյներուն խումբին մէջէն ուրիշ բազմաթիւ աղօտ եւ պայծառ գծեր անցած են ամենքն ալ իրարու զուգահեռական։ Այս գծերը խիստ բազմաթիւ են եւ մեր արեգական լոյսը երբ այս վերլուծութեան տակ դնենք աղօտ գծերուն թիւը հաղարէն աւելի են։ Անկսթրոմ գիտունը այս գծերուն ճիշդ պատկերը քաշեց, եւ որչափ որ անոնք շատ բաղադրեալ եւ բազմաթիւ են, այս յատկութիւնը ունին որ միեւնոյն աղբիւրէ յառաջ եկած լոյսը միշտ միեւնոյն գծերը յառաջ կը բերէ առանց ամենափոքր տարբերութեան։ Եթէ կանթեղ մը ջրածին կազով լեցուցնենք եւ վառենք, անոր բոցը հատուածակողմին միջոցաւ վերլուծելով կտեսնենք որ այն այլ եւայլ գոյներու պատկերին մէջ այն մեր յիշած գծերը իրենց յատուկ դիրքը կառնեն, իրենց յատուկ թիւը եւ իրենց յատուկ մեծութիւնը ունին. եւ այս կերպով բոլորովին տարբեր են արեգական լուսոյ յառաջ բերած գծերէն։ Անգամ մը ասիկա գիտնալով՝ փորձ մէկը միայն այս պատկերը տեսնելով կրնայ իսկոյն որոշել թէ արդեօք անիկայ արեգակին լուսոյն կը վերաբերի՞ թէ ջրածին կազին լուսոյն։ Ահա այս կերպով լուսոյ այս բազմաթիւ գծերը կը պատմեն իրենք թէ ուսկի՞ց կուգան եւ ինչ տեսակ նիւթէ յառաջ եկած են, եւ ինչ է իրենց աղբիւրը։ Երբոր մետաղական տարերքները սաստիկ ջերմութեամբ կը շոգիացուցնենք իսկոյն կը տեսնենք թէ այն լոյսը միայն իրեն յատուկ պայծառ գծեր կ'ցուցնէ եւ բոլոր տարբեր մետաղք իրենց յատուկ տարբեր գծեր ցոյց կուտան։ Երբոր փայտ վառենք, կը գտնենք թէ անոր լոյսն ալ իրեն յատուկ գծերը ունի։ Հրաբուխի մը ժայթքերուն լոյսը իրեն յատուկ գծերը ունի, եւ այս զանազանութիւնները այնքան ճշդութեամբ եւ անփոփոխ կերպիւ յառաջ կուգան որ ոչ թէ միայն անոնց միջոցաւ կրնանք որոշել թէ լոյս մը որ նիւթէն եկած է, այլ նաեւ եթէ այն նիւթին հետ ուրիշ նիւթոյ ամենափոքր մաս մ'ալ գտնուի, այն ալ իսկոյն կորոշուի. այս մասը կրնայ այնքան փոքր ըլլալ որ ինչ եւ իցէ ուրիշ միջոցաւ անկարող ըլլանք անոր ներկայութիւնը իմանալ, բայց անոր լոյսը իսկոյն կը ցուցուցնէ զայն։ Հին փուչոտ գրքի մը թերթերը անգամ մը իրարու զարկ, լուսոյ պատկերը դիտող գործիքի մը առջեւ. եւ յանկարծ պիտի տեսնես այն գործիքին մէջ գեղին լուսոյ գիծ մը որ անվրիպելի նշան է ասիրմ կենալուն։ Կսել է որ բնութիւնը նուրբ եւ անննշմարելի կնիք մը դրած է անոր վրայ եւ լոյսը թարգման կըլլայ ուգաղտնիքը երեւան կը հանէ։ Ամենծովեզերեայ քաղաքաց օդին մէջ կարի փոքր մաս մը աղ կը գտնուի, այնքան փոքր որ սովորական քիմիական փորձերով անգամ անկարող ենք զայն գտնելու. բայց ծովեզերքէն քսան մղոն հեռու ճրագ մը վառէ եւ լոյսը վերլուծէ եւ մէկ մատնիչ դեղնագոյն գիծ մը իսկոյն իմաց պիտի տայ թէ ծովուն ալիքները իրենց ազդեցութիւնը մինչեւ անգամ մեր շնչած օդին մէջ կ'խրկեն։ Ահա այսպէս այս գիւտով կը տեսնենք այն ամենը զոր ամենահզոր դիտակ մը, ամենաճիշտ կշիռ մը եւ ամենազօրաւոր խոշորացոյց մը չեն կարող ցուցուցնել։ Այս նոր կերպը մեզի յայտնեց թէ արեգակին մէջ ինչ մետաղներ կը գտնուին եւ գիսաւորները ինչ նիւթէ չինուած են. միմիայն լուսոյ թեւոց վրայ լուր կուգայ մեզի մեր շուրջը պատող անհամար աշխարհներէն։ Մի միայն աստղերէն եկած լոյսն է այն թեւաւոր պատգամաբերը որ կարող է տեղեկութիւն բերել մեզ անոնց էութեանը եւ բնութեանը վրայ։ Լուսոյ վերլուծութիւնը լուսեղէն սանդուխ մը կանգնեց որով մարդկային միտքը երկիրիոնաւոր մղոններ կըրնայ բարձր ելնել անչափելի միջոցին մէջ աստեղց քիմիական կազմութիւնը քննելու եւ անոնց բնական վիճակը իմանալու։

ՏԻԵԶԵՐՔ

Տիեզերք ըսելով կ'հասկնամք արարչագործեալ գոյութեանց ամբողջ դրութիւնը։ Աշխարհս որուն մէջ մեք կապրիմք միայն ամենափոքր մէկ մասն է համայն տիեզերաց։ Կան անհամար ուրիշ աշխարհներ այս մեր բնակածէն խիստ շատ մեծ. Անոնց շատերը որ ցորեկ ատեն չեմք տեսներ, պայծառ գիշերները կրնամք լոկ աչքով տեսնել։ Անոնք թէպէտ լուսեղէն կէտերու նման կերեւին, սակայն եթէ խիստ մեծ որ չըլլան անկարելի է որ մեք զանոնք տեսնեմք. անոնք միշտ կ'շարժին այն մեր գլխէն վեր տեսնուած կապոյտ կամարին մէջ որնոր երկինք կանուանեմք եւ գիտեմք թէ անիկայ անեզր եւ անսահման անհուն պարապութիւն մը է ։

Արեգակը երկնից մէջ մեր տեսած գունդերուն մեծագոյնն է։ Կ'կարծուի թէ անիկայ լուսաւոր մթնոլորտով մը շրջապատեալ է, որմէն կը հաղորդուի երկրիս եւ անոր բոլորտիքը դարձող ուրիշ գունդերու՝ լոյս եւ տաքութիւն։ Արեգակին տրամագիծը 888,000 մղոն է, անիկայ այնքան ընդարձակ միջոց մը է, որ մեք կարող չեմք անոր վրայ ուղիղ գաղափար մը ձեւացնել։ Օրը հարիւր մղոն ճանբորդութիւն ընող մարդ մը երկրիս բոլորտիքը լման կրնայ ճամբորդել երեք քառորդ տարուան կամ ինը ամսուան մէջ։ Իսկ արեգական մեծութիւնը երկրագունդիս մեծութենէն այնքան աւելի է որ նոյն համեմատութեամբը ճանբորդելով 75 տարի պէտք է արեգական շուրջը լման դառնալու համար ։

Երկնային մարմիններու մէջ արեգակէն ետքը մեզի ամենէն աւելի զուարճութիւն տուողն է լուսինը։ Արեգակին չլացուցիչ լուսափայլութիւնը աչքերնիս կ'մխէ եթէ ուղղակի զինքը դիտելու ըլլամք. քանի որ ընդհակառակը լուսինին պայծառութիւնը հաճելի եւ զուարճալի է աչքերնուս. եւ մեր ձմերային երկար եւ տըխուր գիշերները լուսինին արծաթափայլ ճառագայթներովը շատ անգամ բերկրանք կ'պատճառեն։ Երկնից կամարին մէջ անոր առած այլ եւ այլ ձեւերը, մեծնալն ու պզտիկնալը, կառաջնորդեն զմեզ զմայլելու Աստուծոյ իմաստութեանն ու զօրութեանը վրայ՝ որով այս զարմանալի բաները ստեղծուեցան, եւ որ ինքը կ'կարգադրէ անոնց ամէն շարժմունքը ։

Երկիրս եւ ուրիշ գունդերը որք արեգակին բոլորտիքը շարունակ կ'շարժին ամնքը մեկտեղ դրութիւն մը կ'կազմեն, որնոր արեգակնային դրութիւն կ'կոչուի։ Ասոնցմէ 23 հատը որոշակի կ'տեսնուին որք մոլորակք կ'կոչուին։ Նախնական եւ երկրորդական մոլորակներ կան. Նախնականները արեգակին շուրջը կ'շարժին, եւ երկրորդականները նախնականներէն մէկին շուրջը կ'շարժին, եւ անոնց լուսինը կամ արբանեակները կ'կոչուին։ Բոլոր մոլորակները նաեւ բուն իրենց առանցքին վրայ ալ կ'դառնան ոմանք աւելի երկար ժամանակի մէջ ոմանք աւելի կարճ հետեւապէս անոնց օրերը նոյն համեմատութեամբ կ'տարբերին ։

ՆԱԽԱԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ՕԴՈՅ

Արեւը մարը մտնելու ատենը արեւմուտքի մէջ տեսնուած կարմիր ամպերը՝ մասնաւորապէս երբոր լման ծիրանագոյն են, գեղեցիկ օդի մը նշան են։ Երբոր արեւմուտքի ատեն նոյն ամպերը պղնձագոյն կամ դեղնագոյն են ընդհանրապէս անձրեւ կ'գուշակեն. բայց խոնաւ կամ թաց օդ մը գալու վրայ ըլլալուն ամենաստոյգ նշանը լուսնոյ բոլորտիքը բակ երեւնալն է, որնոր բարձրերէն ընկնող ջուրէն կ'պատճառի։ Եւ շրջանակը որչափ մեծ որ ըլլայ, ամպերը այնքան մօտ կըլլան հետեւապէս աւելի պատրաստ իյնալու ։

Այն հին առածը շատ անգամ ուղիղ ելած է ։

«Առաւօտեան ծիածանը հովիներուն գուշակութիւն է. իսկ երեկոյեանը անոնց քերկրութիւնը ։»

Ծիրանի գօտի մը այն ատեն միայն կը պատահի, երբոր անձրեւ պարունակող ամպերը արեգակին դէմ կուգան։ Երեկոյեան ատեն ծիածանը արեւելեան կողմը կ'գոյանայ, եւ առաւօտեան ատեն արեւմտեան կողմը. եւ այն զօրաւոր եւ սաստիկ անձրեւները որ բարեխառն կլիմաներու տակ սովորաբար արեւմտեան հովերով կուգան արեւմուտքը երեւցած ծիածանը կ'ցուցնէ որ անձրեւը եւ աւրուած օդը ճանբայ ելած է անոնց գալու. ընդհակառակը արեւելքը երեւցած ծիածանը կ'ցուցնէ թէ այն ամպերուն մէջ եղած անձրեւը անցած է անոնցմէ ։

ՄԵՏԱՂՔ

Մետաղները դաս մը նիւթեր են որ ուրիշ ամէն բաներէ կ'տարբերին՝ լոյսը անդրադարձնելու զօրութիւնով մը։ Նաեւ բաղդատմամբ ծանր են, հալելու ընդունակութիւն ունին, եւ ելեքտրականութեան ու տաքութեան աղէկ հաղորդիչներ են։ Անոնց շատ քիչերը կան որ մաքուր վիճակի մէջ կ'գտնուին ի սկզբան. շատ խառն են ուրիշ նիւթերու հետ, եւ այս խառնուածքները հանքեր կ'կոչուին։ Հանքերը երկրէն հանուելէն ետքը անոնց վրայ զանազան գործողութիւնք կան կատարուելու. այսինքն՝ լուացում, այրում, ճզմել կամ լուծել, եւ ի վերջոյ զտում եւ յղկում ։

Այն մետաղները որ դիւրաւ կ'տափակնան ծեծելով՝ առանց ճեղքուելու կամ կոտրելու ծաւալական մետաղք կ'կոչուին։ Ասոնց գլխաւորներն են՝ բլատինա, ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, անագ եւ կապար։

Քիմիքաբանները հնարք մը գտած են ասոնց տեսակները եւ զատութիւննին հասկնալու համար։ Բլատինան քսան եւ մէկ անգամ աւելի ծանր է քան թէ ջուրը ։

Ոսկին տասնեւինը անգամ աւելի ծանր է ջուրէն եւ ընդհանրապէս առանց խառնորդի չգործածուիր ։ Ոսկէ դրամները ընդհանրապէս քսաներկու մաս ոսկիէ եւ երկու մաս պղնձէ կ'շինեն. բայց ոսկէպնակներ, ժամացոյցներ, եւ շատ ուրիշ անօթներ ընդհանրապէս տասնեւութը մաս ոսկի եւ վեց մաս պղինձ կունենան եւ երբեմն ալ քսան եւ չորս մասերուն տասնեւհինգը, տասն երկուքը, եւ մինչեւ անգամ ինը մասը ոսկի կըլլան եւ մնացածը պղինձ ։

Արծաթը ջուրէն տասն անգամ աւելի ծանր է, եւ այս ալ ընդհանրապէս առանց խառնորդի չեն գործածեր, եւ պատճառը կարծրութիւն տալ է ։

Պղինձը ջուրէն ինն անգամ աւելի ծանր է։ Անիկայ բնականապէս շատ կակուղ ըլլալուն անագի հետ խառնորդ կընեն որ կարծրութիւն ստանայ ։

Երկաթը ջուրէն ութն անգամ ծանր է, անագը եօթն անգամ, եւ կապարը տասն եւ մէկ անգամ։

Հրաձանի կապարեայ գնտակները շինելու կերպը հետեւեալն է։ Կապարի եւ մըկնդեղի խառնորդը կ'հալեցնեն, եւ անիկայ աշտարականման բարձր տեղէ մը պարզտէ (քէվկիրէ) անցունելով վար կ'վազցնեն. հալած մետաղը օդին մէջէն անցնելու ատենը գնդային ձեւ մը կառնէ եւ աշտարակին յատակը եղող ջուրի մէջ թափուելով անմիջապէս կ'պաղի։ Ահա այս դիւրին կերպովն է որ կ'շինուին այն անհամար կապարեայ փոքրիկ գնտակները ։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ

ՄՐԳԱՍՏԱՆ ԽՆԱՄՔ.

Մրգաստանները պտղաբեր ընելու համար աղբով պարարտացընել հարկ է, սակայն շատ անգամ սխալմունք կրնայ ըլլալ աղբը դրուելու տեղին նկատմամբ։ Կարծելու չէ թէ ծառին բունին ճիշդ քովը դնելու է։ Որովհետեւ լաւ հողի մէջ տընկուած տասն եւ հինգ տարուան խնձորենւոյ մը արմատներուն ծայրերը տասներկուքէն մինչեւ տասն եւ վեց ոտնաչափ հեռացած են բունէն. եւ երբոր ծառերը առաւել հիննան արմատները աւելի ընդարձակաբար կը տարածուին ։ Այս նուրբ եւ մանրամասն արմատները հողէն կառնուն գրեթէ պտղոց հարկ եղած բոլոր սնունդը։ Հետեւաբար աղբը հոն դնելու է ուր որ այս արմատներուն նուրբ ծայրերը կը գտնուին։ Երբոր ծառ մը 15 տարուան է բունէն 12 կամ 16 ոտնաչափ հեռու դնելու է. երբոր 20 կամ 25 տարուան է 18 կամ 20 ոտնաչափ հեռի եւ շատ մեծ եւ կատարելապէս մեծցած ծառի մը համար ալ աւելի հեռի ։ Բայց միշտ ծառին բունէն 3—4 ոտք հեռաւորութեամբ սկսելու է աղբ դնել եւ աղբը հետզհետէ աւելի շատցունելով հեռացընելու է։ Ծառին բունէն քանի հեռանանք այնքան շատ աղբ դնելու ենք մինչեւ որ ամենէն շատ դրուի հոն ուր որ կը կարծեմք թէ արմատին նուրբ ծայրերը կը գտնուին։ Եթէ ծառի բունին տակը լեցունեմք բոլոր աղբը, ասկէ պիտի հետեւի որ ամէն տեսակ բոյսեր պիտի սկսին բուսնիլ հոն եւ ծառը պիտի խեղդեն. բայց բնաւ ակնկալելու չեմք որ խնձոր կամ ուրիշ պտուղներ առատութեամբ յառաջ գան. Ի՞նչ է պատճառը որ շատ մրգաստաններ կը տեսնեմք, որոնց մէջ ծառերը չափաւորապէս մեծցած եւ լի են տերեւներով, բայց պտուղ չունին. պատճառը ան չէ որ հողը բոլորովին զօրութիւնը կորուսած է, քան զի նոյն հողը թէ որ հերկելու ըլլայ հաւանականաբար լաւ ցորեն կ'հասցունէ։ Հողին վերջի աստիճան աղքատութիւնը չէ պատճառն որ պտուղ առնելու մէջ անյաջող կըլլէն մարդիկ, հողին մէջ մասնաւոր հիւթ մը կայ որ նա է պտուղ յառաջ բերողը, ծառին արմատները այն հիւթը ժողվեր եւ հատցուցեր են նախընթաց տարիներուն մէջ, հիմայ թէպէտ հողը ուրիշ յատկութիւնները կպահէ, բայց այն մասնաւոր հիւթէն զրկուած ըլլալով ծառը միայն ինքզինքը պահելու եւ աճելու համար հարկ եղած հիւթը կառնու եւ սակայն պտուղ բերելու անկարող վիճակի մը մէջ կգտնուի, եւ մինչեւ որ այն կորուսեալ հիւթը կրկին իւր տեղը չդարձնեմք չեմք կրնար պտուղի սպասել ։

Թէ ինչպէս այս կորուսեալ հիւթերը նորէն դարձունելու է, համառօտիւ հոս կրնամք յիշել մէկ կերպը, թէպէտ շատ ուրիշ կերպեր ալ կրնան գործածուիլ։ Մեծ եւ հին ծառեր որք կըսկսին տարուէ տարի նուազ պտուղ տալ, պէտք է որ դարմանուին հետեւեալ կերպիւ. երկու սայլ թարմ եւ չգործածուած հող, որուն վրայ առաջուց պտղոց ծառ տնկուած չըլլայ, 2 գրիւ չափ կիր, երկու գրիւ փայտի մոխիր եւ մէկ գրիւ հասարակ աղ ծառին տակ, վերը յիշուած կերպով լեցունելու է, այնպէս որ արմատները անոնցմէ հիւթ ծծելու կարող ըլլան։ Եթէ խնձորի ծառին փայտը առնուած եւ վառուած ըլլայ, անոր մոխիրը կրնայ պահուիլ եւ մրգաստանի համար գործածուիլ. վասն զի պէտք եղած հիւթերը անոր մէջ առատութեամբ կը գտնուին, թառամեալ տերեւներ, եւ ամէն անպիտան խոտեր մեծ օգտակարութեամբ կրնան ծառայել նոյն նպատակին համար ։

ՇՆՉԵՐԱԿՆԵՐ ԵՒ ԵՐԱԿՆԵՐ

Շնչերակները մեր կազմութեանը մէջ եղող այն բարակ խողովակներն են, որք արիւնը սրտէն ընդունելով մարմիննուս ամէն մէկ մասին կ'տանին կամ կ'հաղորդեն։ Սրտին հետ ուղղակի հաղորդակցութիւն ունեցող միայն մէկ շնչերակ մը կայ, որ սրտէն մարմինին տարածուելու բոլոր արիւնը անոր մէջէն կանցնի։ Բայց անկէ մեծ ճիւղեր բաժնուած են, ասոնցմէ ալ ուրիշ ճիւղեր կ'բաժնուին ու այսպէս հետզհետէ շատ ստորաբաժանումներ ըլլալով արիւնը մարմինին բոլոր մասերուն կ'հաղորդուի անոնց միջոցովը։ Այս ճիւղերէն հազարը բաւական մեծ ըլլալով աչաց տեսանելի են եւ կ'համրուին, որոց երեք հարիւրը յատուկ անուններ ունին մարդակազմութեան ուսման մէջ ։

Երակները գրեթէ մարմինին բոլոր մասերուն մէջ փոքր անօթներ են, որք շնչերակներով ամէն կողմ հաղորդուած բոլոր արիւնը նորէն սրտին ետ կ'տանին։ Փոքր երակները իրենցմէ աւելի մեծ երակներու մէջ կ'վազեն ճիշդ փոքր ջուրի առուներու աւելի մեծերու հետ միանալուն պէս եւ այսպէս մէկէն միւսին վազելով յառաջ կերթան մինչեւ որ դէպ սըրտին չհասած ամենքն ալ միայն քանի մը շատ մեծ երակներու կ'հաղորդուին։ Երակները շնչերակներէն աւելի տեսանելի են աչաց։ Ասոնք թուով շնչերակներուն երեք անգամն են, երեք հազարի չափ հաշուած են եւ երկու հարիւրը անուններ ունին ։

ԱԿՌԱՑԻ ՑԱՒԻ ԴԵՂ.

Առ քիչ մը պաղլեղ եւ քիչ մը հասարակ աղ, ասոնք զատ զատ ծեծէ շատ բարակ եւ երկուքը հաւասար համեմատութիւնով իրար խառնէ։ Առ քիչ մը մաքուր բամպակ, եւ աւելի ճիւղի մը ծայրը անցունելով թրջէ քիչ մը ու թաթխէ պատրաստած փոշիիդ մէջ ու խոթէ ցաւած ակռայիդ ծակին մէջ աղէկ մը։ Այս ըրէ եւ անմիջապէս պիտի զգաս ակռայիդ ցաւըն անցնիլը ։

ԴՐԱՄԻՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դրամին հզօր ազդեցութիւնը ոչ ոք կարող է ուրանալ։ Նա անհաւատալի սքանչելիքներ կատարած է աշխարհիս վրայ, անանկ որ մարդիկ փորձուած են մինչեւ անգամ ամենակարող անուանել զայն. Հետեւեալ զուարճալի վէպը այս տեսութեան աղէկ բացատրութիւն մը կրնայ ըլլալ։

Կը պատմուի թէ Անգղիոյ մէջ հարուստ ազնուական մը մեծ գումար մը ստակ տալ խոստացաւ այն անձին որ կրնար սա հետեւեալ խնդիրը կատարել։

«Կուզեմ ըսաւ՝ այն ինչ օրը երեկոյեան ժամը մէկին հիւրերուս հետ ճաշի նստիլ ձեռք մը նոր հագուստով, որ լաւ գործուած եւ լաւ ներկուած ազնիւ նիւթէ ըլլայ, կարն ու ձեւը խիստ մաքուր։ Սակայն բուրդը՝ որմէ շինուած է այն, նոյն աւուր առաւօտեան ժամը տասնին դեռ ոչխարին կռնակը եղած ըլլայ։ »

Ճիշտ այն ըսած օրը առաւօտեան ժամը տասնին երկու ոչխար մորթեցին, որոց բուրդերը լուացին, գզեցին, մանեցին, փըռեցին, ժողվեցին, գործեցին, ներկեցին եւ յարդարեցին, որմէ նաեւ շինուեցաւ ազնուականին ուզած ձեռք մը նոր հանդերձը, որ հագուելով իր հիւրերուն հետ սեղան բազմեցաւ ժամը երեկոյեան տասնեւմէկը քառորդ անցնելով, իր ուզածէն ժամ մը ու երեք քառորդ ալ առաջ ։

ԺԱՄԱՆԱԿ

Իրաւ է որ ժամանակը աչքով տեսնըւած եւ ձեռքով շօշափուած նիւթաւոր գոյութիւն ունեցող բան մը չէ, բայց բան մի է, եւ արժէքաւոր բան մի է ։ Մարդ մը որ գիտէ ժամանակին արժէքը եւ կըրնայ ամէն ատեն զանիկա բանի բերել եւ պիտանի ընել, միշտ ապահով է. շատ հարուստ ալ չըլլայ, տակաւին հանգիստ եւ երջանիկ է, որովհետեւ չքաւորութեան երես չտեսներ, իր ժամանակը դրամ է ։ Մարդիկ ժամանակին ինչ ըլլալը կամ արժէքը չգիտնալնէն է, որ շատ անգամ, ոտքով ձեռքով ողջ առողջ վիճակի մէջ, ինքզինքնին այլոց կարեկցութեանը առարկայ կը կարծեն ։ Շիտակը այս մասին եղած տգիտութիւնը շատ մեծ կորուստ պատճառած է մեր երկրին ժողովրդեան ։ Մենք սովրած չենք ժամանակը ստակ հաշուել եւ նորա վատնումը կորուստ համարել։ Մեր մէջը ժամանակը անձնական սեպհականութեանց կարգ դասուած չէ ։ Ո՛ եւ է նիւթական չնչին կորուստ մը մեր բոլոր խաղաղութիւնը կը վրդովէ, բայց օրեր տարիներ 'ի զուր կը վատնենք, առանց բան մը զգալու ։

Ժամանակին իրական չափը զանի գործածելու կերպէն կախեալ է եւ ոչ թէ նորա տեւողութենէն ։ Ժամանակը գնել սովրած ժիր եւ գործունեայ մարդու մը մէկ տարին՝ չսովրած մարդու մը տասը տարիէն աւելի արժէքաւոր է ։ Ասանկները որչափ քիչ ալ ապրին, տակաւին Մաթուսաղայի չափ երկարակեաց եղած կըլլան, անոնց տարիները մեծ են, սակայն միւս կարգինները թէեւ խոր ծերութեան մէջ ալ մեռնին, տակաւին իրենց կեանքը վիժածի կեանքի հաւասար է ։ Այս դասը մարդ պարտի շատ կանուխ սովրիլ, տղայոց առաջին ուսմունքը այս ըլլալու է, անոնք պարտին գիտնալ եւ հասկնալ թէ ինչ է ժամանակը եւ անոր գործածութեան լաւագոյն կերպերը ։

ԴԻՏԱԿ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՅ ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ՄԸ

Ատափազարու Հայ Առետարանական Եկեղեցւոյն Հովիւ Պատուելի Աղէքսանդր Ճէճիզեան ասկէ իբր ութը ամիս առաջ Մեծ. Ս. Մինասեանի թելադրութեամբն ու օգնութեամբը Անգղիա դնաց իւր Աստուածաբանական ուսմունքը կատարելագործելու նպատակաւ։

Այս անգամ Մեծ. Յովհաննէս աղա Մինասեանի՝ որ այն կողմերը կարճ ճամբորդութիւն մը ընելով անցեալ Շբ. օր Մարսիլիայի ճամբով Մայրաքաղաքս հասաւ, տուած տեղեկութիւններէն կիմանանք որ յիշեալ Հայազգի Պատուելին մեծ յաջողութիւն դտած է իւր նպատակը յառաջ տանելու մէջ։ Իւր պատմութիւնները ամփոփելով, «Իմ համոզումս աս է որ, կըսէ նա, այն անձը մտաւորական հարուստ դանձով մը պիտի վերադառնայ։» Ուրախութեամբ կիմանանք որ Պատուելի Աղէքսանդր պարծանք եղած է Հայ անուան Լտինպըրկի Բրիստոնէից մէջ։ Նա շատ անգամ կը հրաւիրուի եղեր տէրունական օրերը Անգղիարէն լեզուաւ քարոզել և պաշտօն վարել այլ և այլ Եկեղեցեաց մէջ։ «Նա վրկայականի պէտք չունի, նորա վկայականը իր բարքն ու վարքն է,» ըսեր են քանի քանի Երևելի անձինք։

Մենք խիստ մեծ հաճութեամբ լսեցինք այս կարճ բայց խմաստալից ակնարկութիւնները, և կը փութանք զանոնք իւր բարեկամացն ալ հաղորդել։

Կը յուսանք որ այս յաջող վարքը շատերուն քաջալերութիւն մը պիտի ըլլայ որ նման ձեռնարկութիւններ ընեն յաջողակ և կարող պաշտօնեաներ յառաջ բերելու համար։

ԽԵՂԴԱՄԱՀ ԸԼԼԱԼՈՒ ՎՐԱՑ ԵՂՈՂ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ԶԴԱՑՄՈՒՆՔԸ

Մեծ հետաքրքրութեան արժան սեպուած նիւթ մըն է այս, որոյ վերայ ճշգրիտ տեղեկութիւն ստանալու համար բաւական հետազօտութիւններ եղած են, եւ մինչեւ ցարդ եղած քննութիւններէն կերեւի թէ մարդ երբ ջրոյ մէջ խեղդամահ ըլլալու վրայ է, իւր մտաւորական կարողութիւնք կարդէ դուրս վիճակ մը կառնուն, եւ թէ՛ ընդհանրապէս վտանգին ենթակայն կարի հաճոյական զգացմանց մէջ կընկղմի։ Անցեալները Ամերիկայի մէջ Տօքթօր Հօֆման անուն գիտուն անձը այսպիսի վտանգի մը կը հանդիպի, որոնոր անմիջապէս ու անզգայ վիճակի մը մէջ ջուրէն դուրս հանուելով՝ հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնք կուտայ իւր վիճակին վերայ։

«Կնոջս հետ կամուրջին վերայ կանգնած ատենս՝ յանկարծ թնդանօթի ձայնի նման թնդիւն մը լսեցի եւ վայրկենի մը մէջ ջուրը զիս ծածկեց եւ զգացի թէ վրաս ծանրութիւն մը կ'կոխէր։ Մինչեւ յառակը չգացի, կատարելապէս խելքս գլուխս էր եւ սկսայ անմիջապէս աղատութեան ճար մըտածել։ Երբոր կըղայի՝ ջուրին տակը եղող անձ մը իմ ձախ ոտքէս բռնեց եւ վայրկեան մը ամրութեամբ սեղմելով չթողուց որ յառաջ երթամ, սակայն քիչ մը վերջը զիս թող տուաւ, եւ քանի մի հարուած տուի երբ զգեստի մը հանդիպեցայ, խորհելով որ իմ կինս էր նա, որ իմ հետս միասին կանգնած էր երբ կամուրջին կամարը փլաւ, բռնեցի հանդերձէն, բայց յետին աստիճան ոյժս հատած ըլլալով՝ պարտաւորեցայ թող տալ։ Այն ժամանակը գրեթէ չունչս կտրելու վրայ էր, եւ կարող չեղայ որոշելու թէ արդեօք կնոջս զգեստն էր այն, բայց իմ խորհուրդներս բոլորովին կնոջս վրայ դարձած էին եւ երբ զգեստը տեսայ՝ երեւակայեցի թէ անորն ըլլալու էր։

Երբոր սկսայ ընկղմիլ եւ ջրոյն խորը իջնել, տակաւին շուրջս գտնուող առարկաները կզգայի։ Յայտնի կիմուէր ինձ թէ յատակին շատ կմօտենայի։ Ջրոյն հոսանքը մարմնոյս վրայէն կգլորէր եւ ստէպ ձեռքս աւազին կդպչէր, կզգայի թէ ջուրը կոկորդս ի վար եւ ականջներուս մէջ կը հոսէր եւ յանկարծ կարի բերկրալի զգայութիւն մը ունեցայ։ Ինձ կթուէր թէ կատարեալ խաղաղութիւն մը ունէի եւ լիովին երջանիկ էի։ Բովանդակ կեանքս փայլատակման լոյսին նման առջեւէս անցաւ, եւ անոր յաջորդեցին կենցաղս դէպքերը, որք սկսան երեւիլ ինձ։ Այն դէպքերը զորս մոռացեալ էի կենդանի կերպիւ աչացս առջին եկան, եւ չէի կամեր որ մէկը զիս վրդովէր, նախապատիւ կհամարէի որ եղած տեղս մնամ։ Յորժամ այս երանաւէտ ցնորքներուն մէջն էի՝ խորհելով նաեւ թէ կինս ինչ պիտի ընէ թէոր ես խեղդամահ ըլլամ եւ նա ազատի, յանկարծ ուսոցս վրայ ձեռք մը զգացի, քաշեցին զիս եւ ժայռի մը վրայ դրին։ Գրեթէ անզգայ եղած էի, սակայն աստիճան առ աստիճան խելքս վրաս եկաւ։ Ո՜հ, ինչպէս զգացի բոլորովին դէշ վիճակ մը ունենալս։

Հոն ժամ մը կենալէս վերջը զիս տուն տարին, սկսայ փսխել եւ շատ անգամ ջուր եւ կէս մարսուած կերակուր դուրս տուի մէկ քանի ժամ զիս կամուրջին տակէն 600 ոտք խորունկ ջուրէն հաներ էին։ Փսխելէս յետոյ շատ ծարաւ էի եւ ջանացի ջուր խմել, բայց այնքան անհամ եկաւ ինձ որ անտանելի էր։ Միմիայն ծարաւութիւնս անցունելու կերպը ջրոյն մէջ բաւական քացախ խառնելով խմելը եղաւ։ Շատ զարմանալի կթուի ինձ որ այնքան բազմաթիւ դէպքեր մոռացս առջեւ եկան ջրոյն մէջ գտնուած միջոցիս։ Տղայութեանս ատեն պատահած դէպքերէն եւ ոչ մէկը յայտնի եղաւ։ Բայց տասնեւմին տարեկան ըլլալէս յետոյ պատահածներուն բոլորն ալ լուսանկարի մը պէս առջեւս գծագրուեցան։ Երբոր ջուրն կոկորդս ի վար կերթար՝ անկէ յառաջ եկած զգայութիւնը անհաճոյ չէր։ Կթուէր ինձ թէ ճանապարհորդութիւն մը կընէի եւ ամենայն գեղեցիկ իրերը զիս չրջապատած էին, ժայռին վրայ եղած ատենս շատ դէշ զգացի եւ կ'կամէի որ զիս մինակ թողուն։ Այն երանաւէտ վիճակէն որ ջրոյն մէջ ունէի, յանկարծ ցամաքը քաշուելս դէշ ազդեցութիւն ըրաւ վրաս, եւ ամենեւին հոգս չէի ըներ թէ բոլորտիքս գտնուողները ինչ կընեն։ Գանի մը մարդիկ քովս եկան եւ ուզեցին զիս տուն տանիլ, բայց զիս մինակ թողուցէք ըսի, այնքան տխուր էի։ Կնոջս մեռեալ դիակն ալ գտնուեցաւ։ Երեք ժամ ջրոյն մէջ մնալէն յետոյ։ Կըսեն թէ նորա դէմքը կենդանի ժպիտով մը կը փայլէր, երեւոյթը այնքան խաղաղ էր որ ցոյց կուտար թէ մեռնելու ատեն ինչ հաճոյական խորհուրդներ ունեցած էր, որ ամենայն ոք կրաղձար զայն տեսնել։»

ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԵԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ՇՂԹԱՆ

Գաղղիացի Մատենագիր մը կպատմէ թէ՝ օր մը Նաւու մը նաւապետը գետոյ մը բերանին մօտ անոր ափանց վերայ անհոգաբար կըայլէր, երբոր ջուրերը իջած էին։ Յորժամ իւր շուրջը դիտելով՝ առանց իւր քայլից զգուշութիւն ընելու յառաջ կերթար, չտեսաւ այն մեծ շղթայն որ մէկ ծայրը գետոյն ափանց վրայի երկաթեայ օղակի մը անցուցած էր և միւս ծայրն ալ գետոյն մէջ խորասուզեալ նաւու խարսխի մը։ Յանկարծ շղթային կզարնուի ոտքը եւ անոր օղակներէն մէկուն մէջ անցնելով կարող չըլլար զայն կրկին ետ քաշելու։ Սաստիկ ճգմամբ կաշխատի որ ինքզինք ազատելու կարենայ, մերթ ոտքը մէկ կողմ կդարձունէ մերթ միւս կողմ, այլ անօգուտ։ Օգնութեան համար կաղաղակէ, և անկէ անցնող քանի մը մարդիկ իւր ձայնը լսելով կուգան որ օգնեն։

Ամենայն ճիգ ի գործ կդնեն որպէս զի ստքը շղթային օղակէն դուրս քաշեն, բայց ոտքը արդէն ուռիլ սկսեր էր և ամենայն ջանք ի զուր էին։ Ի՞նչ ընելու էին, շղթայն քաշել հանել անհնարին էր, վասն զի այնքան ծանր երկաթեայ զանգուած մ'էր որ առանց գործիքի բան մը ընել հնար չէր և ժամանակ ալ չէին կրնար կորսնցունել՝ որովհետև արդէն մակնթացութիւնը հասած էր և ջուրը վայրկեան առ վայրկեան կբարձրանար, «Դարբին մը կանչեմք որ կտրէ շղթայն» ըսին մարդիկը իրարու, և մէկը խրրկեցին ամենէն մօտակայ գիւղը որ երկու երեք մղոն հեռաւորութիւն ունէր, դարբին մը գտնելու և բերելու, դարբինը եկաւ բայց գտաւ որ իւր հետ բերած գործիքները ամենևին անկարող էին շղթայն կտրելու, և ուստի վերստին ի գիւղ վերադառնալու էր ուրիշ գործիքներու համար։ Վերջապէս վերադարձաւ, բայց միևնոյն ժամանակ մակնթացութիւնը բարձրացեր էր և հզօր ալիքները կգլորէին, և այն ջուրը որ առաջ հազիւ ուրէք իւր ոտքը թրջեր էր այժմ տարաբաղդ անձին մինչև մէջքը հասեր էր, իւր օգնութեանը եկող անձինքը բռնադատուէր էին նաւակ մը մտնել, և դարբինը տեսաւ որ անկարող է բան մը ընելու։ Ի՞նչ ընելու էր։ Ո՜հ այն վայրկենին տագնապը։ Միակ վերջնական միջոց մը կայ, միմիայն մէկ միջոց մը, և նա ալ կարի ահռելի։ Պարտի զոհել իւր ոտքը իւր կեանքը ազատելու համար, արդեօք պիտի հաճէր ասոր։ Այո, ամենայն՝ ինչ զոհելու յօժարակամ էր մահուանէ ազատելու համար։ Ո՛չ մէկ վայրկեան մը կորուսանելով վիրաբոյժ մը փնտռեցին, մեծ ճեպով կուգայ նա, ամենայն գործիներ և գործողութեան համար կարևոր եղածները հետ բերելով։ Դժբաղդ մարդը վիրաբուժին մերձենալը կտեսնէ, «Ո՜հ վայրկեան մը մի կորուսանէր» կաղաղակէ, կտրէ ոտքս, Ցօքթօր, և ազատէ կեանքս։ Բայց երբոր վիրաբոյժը հասաւ, պարտաւորեցաւ նաւակ մը մտնել և Թիակաց զօրաւոր բախիւնները տարին զնա մարդուն քով, ջուրը մինչև իւր պարանոցին հասեր էր, և դժուարաւ զլուխը ջրէն վեր կբռնէին։ «Շատ ուշ է» գոչեց վիրաբոյժը և քանի մը վայրկենի մէջ ալիքները գլորելով կահէին տարաբաղդ անձին գլխուն վրայէն և նա անյայտ եղաւ։

Ի՞նչ ահռելի շղթայ մ'էր սա, և սակայն յանհունս առաւել ահռելի բարոյական շղթայներ ևս կան, որոնք մեր առօրեայ կենաց մէջ մեր ոտից տակ ձգուած են։ Կենաց պայծառ առաւօտեան մէջ անզգուշաբար կմտնեմք քայլ առնելու և զուարճանալու անոր մէջ, առանց միտք բերելու այն բազմատեսակ մոլութիւնք որ շղթայի մը երկաթեայ օղակներուն նման բիւրաւորներուն ոտքը կը բռնեն, մեք ևս կբռնուիմք, բայց նախ առ ոչինչ կհամարիմք զանոնք, փորձ ջանքեր կընեմք զմեզ ազատելու, սակայն ո՜հ քանիցս նոքա հետ զհետէ կամրապընդեն զմեզ և օր ըստ օրէ առաւել դժուարին կըլլայ մեզ պրծել մեր կեանքը շղթայէն, յորժամ կործանման յորձանքը կբարձրանայ ընկլուզանելու ոչ թէ միայն մեր կեանքը այլ ամենայն ինչ որ բարձրը, ազնիւ և անգին է մեր մէջը։ Դեբազոյն զօրութիւն մը հարկ է փնտռել, կարի հսկող և քաջարթուն հոգի մը և հաստատուն կրթութիւն մը։

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բարի բնաւորութեան տէր հարուստ ականագործ մը առեւտրական պատճառաւ երբ հեռու երկիր կերթար իւր հետը ունենալով ծանրագին շատ պատուական քարեր եւ բաւական մեծ գումար մը ստակ՝ երբոր ճամբուն վերայ պարտաւորած էր ձիէն վար իջնալու, անոր հետ գացող ծառան պատեհութիւն ձեռք ձգելով առաւ ատրճանակը իւր տիրոջը ձիուն համեստէն եւ ճանրուն վերայ զարկաւ գետինը բռնեց զանիկայ, եւ առաւ ժողվեց բոլոր ստակը եւ ակունքը ու իւր տիրոջը վիզը մեծ քար մը կապելով մօտակայ գետը ձգեց զայն։ Չարագործը ելաւ՝ յափշտակած աւարովը քաղքին մէկ հեռաւոր կողմը գնաց ուր որ կ'յուսարթէերբէք պիտի չճանցուէր ոչ ալ իւր տէրը ճանչցող մը պիտի գըտնուէր որ իրօք ալ այնպէս եղաւ։ Հոն ինքը առեւտուր ընել սկսեց, առջի բերան խիստ աննշան եւ աղքատիկ կերպով որպէս զի իւր այս կացութիւնը ծածկէ զինքը մարդոց դիտողութենէն, եւ յետ բաղում ժամանակի իբր թէ գործի եւ աշխատութեան բնական յաջողութիւնովը հարստութիւն եւ համբաւ ստացածի պէս նշանաւոր անձ մը սեպուեցաւ։ Եւ սկսեց ամենուն վստահութիւնը իրեն դրաւել բարձր եւ համբաւաւոր ընտանեաց հետ տեսակցիլ, շատ պատուաւոր եւ հարուստ ընտանիքէ մը աղջիկ առաւ եւ այս պարագան պատեհութիւն սեպելով բոլոր իւր հարստութիւնը երեւան հանեց, յայնըմ հետէ քաղքին կառավարութեանը գործոցը մէջ կարեւոր դիրք մը ձեռք բերաւ, եւ այնպէս հետզհետէ բարձրանալով տեղւոյն իշխան եւ մեծ դատաւոր կարգեցաւ։

Այս պաշտօնին մէջ արդար եւ քաղցր բնաւորութիւն մը միշտ կրելով ամենէն կ'գովաբանուէր եւ իբրեւ իշխան եւ դատաւոր սիրելի եղաւ ամենուն։ Օր մը երբ իւր ուրիշ պաշտօնատարները բոլորտիքը առած նախագահութեան գահը բազմեալ էր՝ եղեռնագործ մը բերուեցաւ որնոր տիրասպանութեան յանցանքով կամբաստանուէր։ Բոլոր վկայութիւնները մանրամասն քննուեցան եւ ատեանը վճռեց ամբաստանեալին յանցաւոր ըլլալը, եւ ամենքը կսպասէին նախագահ դատաւորին մահապարտին նկատմամբ տալու վերջնական վճռոյն։ Նախագահը խոր մտածութեան մէջ բաւական ատեն լուռ կ'կենար, նոյն ատեն մտքի անսովոր գրգռումի եւ շփոթութեան մէջ երեւնալով իր երեսին գոյնը յաճախ կը փոխուէր։ Վերջապէս ելաւ գահէն, եւ ի զարմացումն ամենուն՝ գնաց դժբաղդ մահապարտին քովը կայնեցաւ։ Երբոր ամէն աչք իրեն կ'նայէր՝ «կը տեսնէք» ըսաւ, խօսքը ժողովին անդամներուն ուղղելով. «Երկնից արդար դատաստանին մէկ զարմանալի օրինակը, որ երեսուն տարի ծածուկ մնալէն ետեւ այս օր կ'ներկայացնէ ձեզի այս նոր դատուած յանցաւորէն աւելի մեծ եղեռնագործ մը։ Յայնժամ սկսեց ամենայն պարագայիք եւ ճշդիւ խոստովանիլ իւր յանցանքն ու եղեռան բոլոր ծանրութիւնը։ «Չեմ կրնար» ըսաւ, արթնցած խղճմտանքի մը տագնապներէն որ եւ է կերպիւ ինքզինքս ազատ կացնել, վասնորոյ կաղերսեմ որ նախ եւ առաջ արդարութիւնը գործադրուի ինձի դէմ, ամենէն ահաւոր եւ հրապարակական կերպով»։

Դիւրաւ կրնամք հասկնալ բոլոր հոն ներկայ եղողներուն՝ մանաւանդ ժողովականաց սոսկումը, սակայն անոնք իւր խոստովանութեանը համեմատ տալու էին անոր դատապարտութեան վճիռը՝ սպանուեցաւ նա՝ զղջացեալ մտքի մը ամէն նշաններովը։

Որչափ մեծ է արթնցած խղճմտանքի մը զօրութիւնը։

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Հին Եգիպտացոց թագաւորներէն մէկին համար պատմուած է թէ անգործ եւ անզբաղ կեանքի մը ձիւսակար ունայնութիւնովը իւր մարմնոյն բոլոր ոյժը կորսընցուցած էր անանկ որ բժշկական ոչ մէկ դարման մը կրնար անոր օգուտ ընել։ Օր մը երբոր թագաւորը սպառնալիք կըներ բժիշկներուն իւր առողջութեանը դարման մը չգտնելնուն համար, անոնցմէ մէկը հետեւեալ հնարքը խորհեցաւ որնոր գործադրեց եւ յաջողեցաւ։ Փայտեղէն գունտ մը առաւ եւ մէջի կողմը լաւ պարպելէն ետքը լեցուց զանազան տեսակ դեղերով, եւ նորէն դոցեց այնպիսի վարպետութիւնով որ բնաւ յայտնի չէր ըլլար։ Նոյնպէս լաստ մ'ալ առաւ եւ անոր մէջն ալ պարպելով ճիշտ այնպէս բրաւ ինչ որ ըրած էր գնտին։

Յետոյ զանոնք թագաւորին տանելով պատուիրեց անոր որ առտուանցները կանուխ ելնէ եւ այն պատրաստուած գործիքներովը հոգնեցնէ ինքզինքը. մինչեւ որ լաւ քրտնի։ «Գանգի» կըսէր «միայն

այն ատեն գործիքներուն մէջ պահուած դեղօրէից զօրութիւնը ձեզի ազդած պիտի ըլլայ։ Բժիշկին այս դարմանը իրօք այնպիսի ազդու ներգործութիւն մը ունեցաւ Թագաւորին կամութեանը վրայ, որ բազում ժամանակաց հետէ ներսէն առած անթիւ բաղադրութեանց ոչ մէկը կրցեր էին փորձառու ընել զինքը այնպիսի առողջութեան մը ։

Այս արեւելեան առասպելը գեղեցիկ կերպով կը ցուցնէ մեզի թէ մարմնոյ աշխատութիւնը որչափ օգտակար է առողջութեան. եւ թէ մարմնամարզութիւնը զօրաւոր դեղ եւ դարման է առոյգ եւ աշխոյժ կացութեան ։

Այս երկրին մէջ որչափ չատերը կան որ օրերնին եւ տարիներնին չարունակ անգործ եւ անաշխատ անցունելով անձերնին վատառողջութեան եւ զանազան մելամաղձական ախտերու մատնած են։ Ասանկները եթէ որ եւ է կանոնաւոր աշխատութեան սկսին, այն ատեն շուտ պիտի տեսնեն իրենց այս նոր ձեռնարկութեան կենսական արգասիքը ։

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Շատերը այնպէս կը կարծեն, որ եթէ մէկը վարժարանի ընթացք մը աւարտած է, անիկայ դաստիարակեալ անձ կրնայ համարուիլ։ Իսկ մեք ներկայիս աւելի որոշ եւ ուղիղ սահման մը կուզենք տալ։

Առաջ պարտիմք գիտնալ, թէ դաստիարակութիւնը հինգ տեսակ է. որք են կրօնական, ֆիզիգական, բարոյական, մտաւորական կամ իմացական եւ տնտեսական։ Ամէն ինչ բան որ կ'պատրաստէ զմարդ հնազանդ ծառայ մը ըլլալ Աստուծոյ եւ հաւատարիմ աշակերտ Քրիստոսի՝ ամէն ինչ բան որ մարդուն յարգանքն ու սէրը կաճեցնէ առ Արարիչն՝ նա մաս մը է նորա կրօնական դաստիարակութեանը ։

Ամէն ինչ բան որ կընէ մարդ, որով իր առողջութիւնը կ'բարւոքի եւ մարմնոյն ոյժն ու զօրութիւնը կաւելնայ՝ նա մաս մը է նորա ֆիզիգական դաստիարակութեանը ։

Ամէն ինչ բան որ մարդուն սիրոյ այլ եւ այլ զգացումները կարթնցնէ եւ կ'զօրացնէ՝ ինչ բան որ անոր կրիցը կանոնաւորութիւն կուտայ եւ կ'զսպէ զանոնք, ինչ բան որ առաքինութեան զգացմունքը կ'մշակէ եւ սովորութիւնները կ'բարւոքէ, նա մաս մը է նորա բարոյական դաստիարակութեանը ։

Ամէն ինչ բան որ մարդուն մտաւոր կարողութիւնները կ'բանայ, տաղանդները յառաջ կ'տանի, եւ գիտութեանց ընդունակութիւնը կ'ծաւալէ՝ նա մաս մը է նորա մտաւորական կամ իմացական դաստիարակութեանը ։

Եւ ամէն ինչ բան որ մարդուն ընտանեկան կամ որ եւ է տեսակ գործքեր կատարելու ընդունակութիւնները յառաջ կ'տանի եւ կ'մշակէ՝ նա մաս մը է նորա տնտեսական դաստիարակութեանը ։

Արդ՝ այս ըսուածներէն դիւրին կ'հասկցուի, թէ դաստիարակութիւնը միայն դպրոցներու եւ բարձրագոյն վարժարաններու պատերուն մէջ ամփոփեալ բան մը չէ, այլ մարդ իր չուրջը գտնուած ամէն բանէ եւ իր ամէն պարագաներէն կրնայ ընդունիլ դաստիարակութիւն։ Ներկայ կեանքը վարժարան մը է, այս նախակրթարան մը, եւ ամէն մարդ աշակերտեալ է առոր մէջ։ Եւ ամենայն ոք կ'պատրաստուի հոս քննութեան մեծ օրուան մը համար, որ ատեն անսխալ ատեան մը պիտի որոշէ, թէ ով ինչ չահեցաւ իր բոլորտիքը գտնուած դաստիարակութեան անբաւ միջոցներէն ։

ԵՐՋԱՆԻԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Շատ անգամ լսուած է սա հարցումը, թէ «Մարդ ինչ բանով երջանիկ կ'ըլլայ»։ Այս բանին ոմանք մէկ կերպ եւ ոմանք ուրիշ կերպ գաղափար յայտնած են։ Ասեւ նօք ծերունի եւ փորձառու քահանայ մը կար որ ինքը կենաց ճանապարհորդութեանը մէջ թէ եւ չատ դժուարութիւններու հանդիպած եւ չատ ալ անակնկալ խաչեր եւ նեղութիւններ բարձած էր, սակայն զանոնք կ'տանէր հիանալի համբերութեամբ եւ միշտ ուրախ եւ զուարթ կ'երեւնար իբրեւ երջանիկ կացութեան մէջ։ Իր մէկ բարեկամը այս բանին չատ զմայլած ըլլալով՝ անգամ մը անոր խուցը գնաց եւ հարցուց թէ ինչ էր իր այնպիսի հիանալի տրամադրութեան մը տէր ըլլալուն գաղտնիքը ։

Բարի ծերունին սովորական զուարթութեամբը պատասխանեց թէ ամենայն հաճութեամբ կրնայ յայտնել զայն ամենուն, որ կուզեն գիտնալ. եւ ըսաւ թէ աչքերը ուղիղ գործածելուն մէջ կը գտնայ այն գաղտնիքը, զոր բարեկամը կուզէր գիտնալ։ Եւ այս ըսածը բացատրելու համար ըսաւ, թէ ինչ վիճակի մէջ գտնուի ամէն բանէ առաջ երկինք կ'ուղղէ աչքերը եւ կը մտածէ թէ գլխաւոր աշխատութիւնը հոն մտնելը պիտի ըլլայ։ Ետքը վար դէպ ի յերկիր կը նայի եւ միտքը կը բերէ որ երբ մեռնելու ըլլայ՝ անոր չատ քիչ մէկ մասին մէջ ամփոփուի պիտի։ Յետոյ աշխարհի մէջ բոլորտիքը կ'նայի եւ կը գիտէ թէ որքան բազմաթիւ անձինք կան ամենայն նկատմամբ իրմէ աւելի նեղեալ։ Ահա, կ'ըսէ, աչքերս այս կերպ գործածելով ինքզինքս միշտ գոհ եւ երջանիկ կացութեան մէջ կը գտնեմ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Օգոստ. ինքնակալը Յուն. 23 Շաբաթ երեկոյ Եգիպտոսի Խտիվին հետ ճաշ ըրաւ Էմիրկեան։ Այս առթիւ մեծամեծ պատրաստութիւնք տեղի ունեցած էին Նորին Վեհափառութեան չքեղ ընդունելութիւն մը տալու։ Արեւը մարը մտնելէն քիչ մը առաջ Օգոստափառ ինքնակալը ընկերակցութեամբ բազմաթիւ ուղեկցաց Էմիրկեան հասաւ Մասլաքի կառուղիէն։ Բարձրապատիւ Խտիվին վօրօրոսին մէջ ունեցած չոգենաւուց նաւաստիք եւ ծովային պաշտօնակալք ճամբուն վրայ կեցած՝ ողջունեցին զՕգոստափառ ինքնակալը նաւային գեղեցիկ երաժշտութեամբք որոց յաջորդեց «Փատիշահըմ չօգ եաշայ» ի մեծաձայն աղաղակները։ Նորին վեհափառութեան կառքէն իջած ատեն զինքն ընդունելու համար դուռը կ'սպասէին Խտիվին որդիք Հասան եւ Իպրահիմ փաշաները, Նորին Բարձրութեան փեսաները Թոսուն փաշա, Մանսուր փաշա եւ Իպրահիմ փաշա. Աբրահամ Պէյ Խտիվին առաջին Թարգման. Իսմայիլ փաշա. Նուպար փաշա. Բիալ փաշա. Բայրի փաշա. Բասիմ փաշա, Նորին բարձրութեան արարողապետ Մուսթաֆա Պէյ, եւ ուրիշ երեւելի անձինք։ Դռնէն ներս մտնելուն՝ Նորին Վեհափառութեան ընդ առաջ ելաւ Բարձրապատիւ Խտիվը եւ սիրալիր ողջունատուութենէ մը յետոյ դէպի ճեօշկը յառաջացան։ Նորին Վեհափառութիւնը հոն ընդունեց մեծ սիրով բոլոր այն պաշտօնատարները որք ներկայացան իրեն եւ ադամանդեայ քթախոտի տուփ մը ընծայեց Հասան փաշայի՝ Օսմանեան ակնակուռ պատուանշան Խտիվի երկրորդ որդւոյն Իպրահիմ բաշայի եւ իր փեսաներուն։

Արեւը մարը մտած ատեն փառաւոր խնճոյք մը պատրաստուեցաւ Ոսկեղէն սեղանի մը վրայ զոր Խտիվ յատուկ Եգիպտոսէն բերել տուած էր ներկայ առթին համար։ Ճաշի ժամանակ սքանչելի նուագածութիւններ տեղի ունեցան եւ յոյժ փառաւոր տեսարան մը կը ներկայանար Նորին բարձրութեան ապարանքէն բոլոր չոգենաւներուն սքանչելի լուսաւորութիւն եղած ըլլալով, ժամը 2 1/2 ին միջոցները Նորին Վեհափառութիւնը մեկնեցաւ եւ նոյն ճամբով Տօլմա Պաղչէի արքայական պալատը վերադարձաւ ։

Կիրակի օր Բարձրապատիւ Խտիվ ընկերակցութեամբ իւր առաջին Թարգման Աբրահամ Պէյի Նորին Վեհափառութեան ներկայացաւ իւր գոհունակութիւնը յայտնելու որ Օգոստափառ ինքնակալը հաճեցաւ նախընթաց երեկոյին բարձր պատիւ ընելու։

Հետեւեալ Պաշտօնական փոփոխութիւնք տեղի ունեցան Երկուշաբթի օր. Վսեմ. Քեամիլ Փաշա Հասարակաց գործոց պաշտօնեայ անուանեցաւ փոխանակ Ահմէտ Մուհթար Փաշայի, Ահմէտ Մուհթար փաշա Կրետէի կուսակալ անուանեցաւ։ Պետութեան ժողովոյն անդամ Եուսուֆ Պէյ Հասարակաց գործոց պաշտօնէութեան ժողովոյն Նախագահ անուանեցաւ։

Պասիրէթ Տաճկերէն լրագիրը կը հաստատէ թէ կայսերական Հրովարտակ մը ելած է մօտերս որով Նախորդ Եպարքոս Մահմուտ Փաշա որ Դամաթմադուլի ընդհանուր կառավարիչ անուանեալ էր իւր պաշտօնէն հանուելով կ'հրամայուի 'ի Կ. Պօլիս դառնալ իւր Եպարքոսութեան ժամանակ տեղի ունեցած քանի մը գործոց համար դատուելու։ Պասիրէթ կ'հաստատէ նաեւ թէ Սամիհ Պէյ Մեծ Եպարքոսի Բանակի օգնականներէն մին կ'մեկնի ի Դամաթմադուլ զՄահմուտ փաշա Մայրաքաղաքս բերելու։ Կը լսուի նաեւ թէ Մեծ-Եպարքոսը հեռագրաթել մը ուղղած է առ Մահմուտ փաշա՝ ազդ առնելով իրեն կայսերական հրամանը. միանգամայն Կ. Պօլիս հրաւիրելով զնա։ Մինչեւ նոր կառավարչի մը ընտրութիւնը փոխ. Կառավարիչը պիտի վարէ յիշեալ պաշտօնը ։

— Անցեալ Հինգշաբթի Բումէլիի երկաթուղեաց մասնաժողովը՝ ժողով մի ունեցաւ ի Բ. Դուռն ընդ նախագահութեամբ նորընտիր Հասարակաց Գործոց պաշտօնեայ Քեամիլ փաշայի.

— Պրուսայի ու Մուտանեայի մէջ տեղի ճուղին չինութիւնը յառաջ երթալու վրայ է։

Պասիրէթ կ'ըսէ թէ հաւանականաբար երկաթուղոյ գիծ մը պիտի չինուի Վոսփորոսի Ասիական եզերքին վրայ Պէյքօզէն մինչեւ Պէյլէրպէյ եւ Հայտար փաշայի մէջ Նիկոմիդիոյ եւ Իւսկիւտարի մէջտեղ չինուած երկաթուղոյն միացուի ։

Անգղիական Փօսթ անուն լրագիրը կ'ըսէ թէ Պարսից Շահը այնքան մեծ հաճութիւն զգացեր է Անգղիոյ մէջ գտնուած միջոցին որ Վինտսօր Պալատին մէջ Թագուհւոյն այցելութիւն մը տուած ատեն չնորհաչուք կերպով մը զԹագուհին ողջունելէն յետոյ, կ'ըսէ անոր թէ՝ մինչեւ ցայսօր իւր տարիքը իւր ծննդեան օրէն կ'հաշուէր, իսկ այսուհետեւ Անգղիոյ Թագուհւոյն հետ ըրած տեսակցութենէն պիտի սկսի հաշուել իւր Թուականը ։

Շահը Անգղիայէն մեկնելու ատեն իւր հրաժարականը տալու համար Վինտսօր պալատը Թագուհւոյն գնաց որ նա ալ մինչեւ սանդուխին ստորոտը իջեր էր զայն դիմաւորելու համար։ Թագուհին իւր Լուսանկարը ընծայեց չահին զոր Նորին Վեհափառութիւնը մեծ գոհունակութեամբ ընդունեց։ Երբոր վերջին հրաժարական տալու ժամանակը հասաւ Շահը ծալելով արքայական փայլչութեամբ մը Թագուհւոյն ձեռքը համբուրեց։ Հրաման եղած էր որ երբ Շահը Լէփոլտ իչխանին հետ կառքը նստի նոյն լուսանկարը իրկոյն առնուի եւ այնպէս եղաւ։ Ի յիչատակ իւր Անգղիոյ մէջ գտած ընդունելութեանը Վինտսօր Պալատին պարտէզին մէջ Շահը երկու ծառ տնկեց. Երկաթուղւոյն կայարանը հասնելուն հրաչէնութիւնք եւ կեցցէներու մեծաձայն աղաղակները բարեւեցին զինքը եւ կառաց մեկնելու ժամանակ վեհ. Շահը իր նստած կառքին մէջ կայնելով բացաւ այն տուփը որ կ'կրէր Թագուհւոյն Լուսանկարը եւ իւր իչխանական յարգանքը ցոյց տալու համար՝ Վսեմութեամբ իւր գլուխը խոնարհելով համբուրեց Թագուհւոյն լուսանկարը մեծաւ յարգանօք, որուն վրայ բազմութեան կեցցէներովը կառքը ճամբայ ելաւ ։

— Տպագրական տեսչութիւնը Պասիրէթ անուն տաճկերէն լրագիրը անորոշ ժամանակի համար դադարման դատապարտեց անհիմն լուր մը հրատարակելուն համար, որպէս թէ կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունեցած ըլլայ Հոլանտայեաց դէմ Աչինները պաշտպանելու համար Սումաթրայի ջուրերը նաւատորմիղ խրկել։

ԱԶԴ

Դիտակին հրատարակուելու օրը Շաբաթ է. բայց այս անգամին համար միայն պարտաւորեցանք Երկուշաբթի օր. փոխանակ Յունիս 30 ի Յուլիս 2 ին հրատարակել ։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՃԱՌ

Յաղագս ընիկ եւ համարուն Գործակալութեան

Այս ճառը՝ որ Մեծ. Յակոբոս Էֆէնտի Ճէճիզեան խօսած է Մայիս ամսուն Բէրա հաւաքեալ խորհրդակցութեան ժողովին մէջ, տպեալ տետրակ մը եղած է եւ կը գտնուի Լրագրոյս գրասենեակը ։

Գին 2 դահեկան

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԼԵԶՈՒԻ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ

Ի ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ ՆԱՐ–ՊԷՅ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Գին 1 մէճ. 25 ասլ.

Կը ծախուի ի Գրատան Փարիզու, ի Յակոբեան խան թիւ 13, եւ ի Գրատան Պաղտասար աղայի Սրապեան, ի Մէրճան Չարշը թիւ 29, եւ ամէն գրավաճառաց քով։

Այս դասագրքի պակասութիւնն զգալի կը թուէր մեզ. ուստի խնդրեցինք Գեր. Խորէն Եպիսկոպոսէն որ ի վաղուց պատրաստած ու նովաւ դաս տուած ձեռագիրն անգամ մի եւս աչքէ անցընելով մեզ յանձնէ զայն ի տպագրութիւն։ Նորին Սրբազնութիւնն ընդունեց մեր առաջարկութիւնը, եւ ի լոյս ընծայեցինք զայն ի մեր ծախու։

Աւելորդ կը համարիմք գովասել այս գիրքը։ Դասատուք կարող են փորձով տեսնել եւ յինքեանց վկայել թէ նոր սկսող տղայոց համար որչափ կարեւոր եւ ընտիր մեթոտիւ հեղինակուած է այս գրքոյկը եւ որքան պիտանի է Պօլսոյ մանաւանդ գաւառային դպրոցաց համար։ Յուսամք թէ դասատուաց կողմանէ քաջալերուելով՝ սորա ընդարձակագոյնն ալ կըսկսիմք ի լոյս ընծայել։ Ծ. Ա.

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ Խ. Հ. ՍԻՄՈՆ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Զագմաճըլար փող. Ակոբեան խան Թ. 12